

✓

БІБЛІОТЕКА

У КОМП'ЮТЕРНОМУ
ЦЕНТРІ

N

1933

Бібліотека Радянської України

ПРОТИ БУРЖУАЗНОГО

БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА

ВІД РЕДАКЦІЇ

Редакція „Бібліотека в соціалістичному будівництві“, містить статтю тов. Фрідьєвої, як документ, що відбиває процес методологічного переозброєння тієї частини наукових кадрів, що в попередній своїй діяльності не стояли на позиціях марксизму-ленінізму.

В той же час редакція відзначає такі ґрунтовні хиби в статті тов. Фрідьєвої.

1. Стаття не подає **конкретної** аналізи теоретичних помилок автора.

2. Штучно розриваючи процес подолання старих помилок і „створення боездатної теорії бібліотекознавства“, автор не показує **конкретно**, в якому напрямку скеровано її власну роботу коло створення такої теорії, який **конкретний** зміст вона вкладає в Марксо-Ленінське вивчення читача.

3. Автор не скритикував своєї **конкретної** діяльності коло вивчення читача і не показав, як помилки в теорії призвели до суто опортуністичних висновків на практиці (стаття Н. Я. Фрідьєвої в збірнику УНІКУ „Бібліотека та читач на Україні 1929 рік“ і т. ін.).

ФРІДЬЄВА Н.

ЗА ПЕРЕВІРКУ БОЕЗДАТНОСТІ ТЕОРЕТИЧНОГО ФРОНТУ БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА

(в порядку самокритики)

„Для практичного матеріяліста, тобто для комуніста, мова йде про те, щоб революціонізувати наявний світ, щоб практично стати супереч речей, як він вистає їх, і змінити їх“ (К. Маркс).

Рік тому тов. Сталін у своєму листі до редакції журналу „Пролетарська революція“ закликав нас до загострення класової чуйності в теоретичній роботі, до боротьби з протаскуванням троцькістської контрабанди, до боротьби з усіляким викривленням марксо-ленінської теорії та ліберальним ставленням до них.

З настанов, що їх дав тов. Сталін, відбулись дискусії на філософському фронті, в літературознавстві, педагогіці і т. ін., які й викрили класово ворожі теорії.

Протягом 1931-32 року розгорнулася дискусія і на фронті теорії й практики бібліотечної роботи.

Ця дискусія теж викрила буржуазні та дрібнобуржуазні теорії в галузі бібліотечної роботи, викрила помилки окремих теоретиків бібліотечної роботи, вказала на класову суть цих помилок.

Дискусія відіграла велику роль в класовій диференціації наукових кадрів в галузі бібліотекознавства, в процесі її, в огні гострої критики та самокритики виявились і загартувались дійсні радянські фахівці. Під час дискусії, в наслідок критики та самокритики, було викрито ряд класово-ворожих методологічних настанов і в моїх теоретичних роботах.

В самокритичному виступі моєму на кафедрі бібліотекознавства ВУІКО (січень 1932 р.) я з'ясувала й рішуче засудила всі основні класово-ворожі настанови й помилки в моїх роботах з проблеми вивчення читача.

Крім того, в ряді усних виступів (на загальноміській конференції бібліотекарів м. Харкова і т. ін.) я теж визнала й засудила класово-ворожі настанови й помилки в моїх роботах.

Настанови т. Сталіна тепер, коли ми вступили в другу п'ятирічку, п'ятирічку побудови безкласового суспільства, набувають ще більшого значення, бо до безкласового суспільства ми прийшли через жорстоку класову боротьбу.

В цій статті я хочу ще раз, використавши пресу, дати самокритику моїх теоретичних робіт у галузі проблеми вивчення читача.

В основному всі шкідливі настанови й помилки в моїх роботах треба кваліфікувати, як меншовикуучий ідеалізм.

Одна з основних рис меншовикуучого ідеалізму є порушення ленінського принципу єдності теорії й практики, відрив теорії від практики соціалістичного будівництва.

Володимир Ільїч кваліфікує такий розрив „як найогиднішу рису буржуазного суспільства“.

Основні помилки в моїх працях з вивчення читача йдуть лінією відриву теорії від революційної практики пролетаріату від практики нашого соціалістичного будівництва.

Вивчення читача було обмежено стінами бібліотеки, взято його ізольовано від оточення. А між тим, щоб вивчити читача, треба було вийти за межі бібліотеки: на підприємство, в цех, у виробничу бригаду, в радгосп, колгосп, в одноосібний сектор села, в барак, в гуртожиток тощо.

Безпосередньо в процесі соцбудівництва вивчати треба було не ізольованого читача, а читача-робітника, колгоспника. Тут треба було методу організації вивчення наблизити лицем до цеху, до виробничої бригади.

Вивчення читача лише в стінах бібліотеки призвело до того, що читач був позбавлений своєї плоти й крові, відірваний був від виробничої бази, від усього процесу соціалістичного будівництва. Його вивчали, як якусь абстрактну людину, відірвану від життя, дійсності,

від класової боротьби, поза участю його в процесі будувannya соціалізму.

В книжці моєї І. Д. Балика „Изучение читателя“ (опыт методики М. Л. „Долой Неграмотность“ 1928 г.) великої ваги надавалося питанню вивчення оточення—виробництва, села, робітничого селища, фабрик, району, міста. Цьому питанню присвячено великий розділ книжки.

Але це вивчення мало значення лише, як попереднє вивчення розвідка, а не як постійна база для вивчення.

Крім того, що з цього застарілого розділу, як із схеми, користуватися не можна, в ньому є вороже пролетаріатові твердження, що суттю своєю цілком буржуазне. На стор. 32 читаємо: „Отношение к книжке, рисующей все блага социализма, у рабочего, живущего в подвале, лишенного удобства, будет скептическое. Больше будет озлобления, чем уверенности в социализме“. Ми знаємо, що підвали—це спадщина старої царської Росії. Ми знаємо, що будувannya соціалізму в нас відбувається в умовах загостреної класової боротьби, в оточенні капіталістичних країн, в умовах, коли на шляху соціалістичного будівництва є ряд труднощів. Але ці труднощі—труднощі нашого зросту. Пролетаріат СРСР, господар єдиної в світі держави диктатури пролетаріату, з ентузіазмом, через напруження всіх сил, ударництво й соцзмагання переборює всілякі труднощі. Не можна протиставляти інтереси робітника інтересам пролетарської держави. Протилежність інтересів пролетаріату й держави є невід'ємна риса капіталістичних країн. Шкідливість, буржуазна суть вище зазначеної формулювання і полягає саме в протиставленні інтересів пролетаріату інтересам пролетарської держави. Замість такого протиставлення треба було показати, як серед робітників, що не позбавились деяких дрібнобуржуазних думок, бібліотекарям треба організувати виховну роботу, щоб домогтися в їх свідомості подолати залишки від капіталізму.

„Надо добиться, чтобы все поняли, что нам принадлежит Россия, что мы, рабочие и крестьянские массы своей деятельностью, своей строгой трудовой дисциплиной, только мы можем пересоздать старые экономические условия существования и провести в жизнь великий хозяйственный план“ (В. І. Ленин.)

В цій книжці і в ряді інших статтів моїх щодо дослідження читачських інтересів читач розглядається, як щось незмінне, стає, поза часом і простором, в той час, коли „в горні революції змінюється природа людини“.

В процесі соціалістичного будівництва робітник, колгоспник зростає. Коли ще вчора певний робітник, прийшовши з села, добре не усвідомлював значення виробництва, своїх завдань у ньому, ставився до верстату, до майна підприємства не як власник, то завтра в нього збуджується класова самосвідомість, класовий ентузіазм, він стає ударником, бере участь у громадсько-політичному житті цеху, він—активний будівник соціалізму.

Вивчати читача треба в його динаміці, в процесі його зросту, змін, з погляду „вчення про всебічний і переповнений суперечностями історичний розвиток“, в зв'язку з „певними практичними зав-

даннями доби, що можуть змінюватися на кожному новому повороті історії“.

У вступі до книжки „Изучение читателя“ цілком правильно було визначено, що вивчення читача — це засіб, а не мета, і що бібліотекареві потрібно цей засіб використовувати для „виховання читача в дусі ленінізму“, що книжку й газету треба використати, щоб з допомогою їх наблизити читача до комуністичного світогляду, зробити з нього активного й свідомого учасника свого виробництва; довести селянинові, що покращити своє господарство можливо лише за умов колективізації та машинізації й т. ін. Зробити з книги помічника радянської влади в будівнанні соціалізму“ (стор. 9). Ці формуліровки, що подано ще 1927 р. звичайно, на сьогодні вже недостатні, але того часу вони правильно ставили завдання перед бібліотекарем.

Думка про те, що вивчати читача треба, щоб перевиховати його, в моїх працях залишилась лише побажанням. Далі вивчення читача і залишається лише як вивчення для вивчення.

Таке споглядальне вивчення читача зводить весь процес лише до констатації, замість того, щоб перетворити вивчення в дійову силу, що допомогла б мобілізувати читачів навколо вивершення будівництва соціалізму, тобто бібліотекар мусить спрямувати свою роботу на марксо-ленінське вивчення читача.

Таке споглядальне вивчення читача позбавило цю теорію революційності, партійності. Така постановка питання вивчення читача не має нічого спільного з марксизмом, бо „марксизм не догма, а провід для революційного діяння“, а вивчення нам потрібне не для того, щоб констатувати факти, а для того, щоб „практично стати супереч речей, що ми застасемо їх і змінити їх“ так, як цього вимагає соціалістичне будівництво.

Доки здобутки нашої теорії не стали провідом для революційного діяння, доки вони не перейшли на революційну практику, ми не маємо марксистської науки.

„Наше вчення—казав Енгельс про себе і свого славетного друга,— не догма, а провід для діяння“. В цьому класичному твердженні з надзвичайною силою й особливо виразно підкреслено ту сторону марксизму, яку так часто забувають. А коли ми забуваємо про неї, то робимо марксизм одностороннім, виродливим, мертвим; ми виймаємо з нього живу душу, ми підризаємо його корінну теоретичну основу—діалектику, вчення про всебічний переповнений суперечностями історичний розвиток, ми підризаємо його зв'язок з певними практичними завданнями доби, які можуть змінюватись на кожному новому повороті історії“ (В. І. Ленін). Так ставить питання про єдність теорії й практики Володимир Ільїч.

Діалектична єдність теорії й практики характеризує марксо-ленінську науку, дає певній теорії право називатись науковою теорією робить її партійною.

Практика перевіряє теорію. Вона показує, чи дана розробка наукової проблеми допомагає пролетаріатові, що будує соціалізм в його класовій боротьбі, чи ні. Коли ні, тоді вона класово ворожа пролетаріатові, а значить і не є марксо-ленінська теорія.

Друге, як то було в моїх працях щодо вивчення читача, іде лінією немарксистського тлумачення біологічного й соціального в людині. В цьому тлумаченні я стояла на позиціях қорниловської реактологічної психології, що біологічне й соціальне в людині розглядала, як дві протилежні сили.

Коли мова йде про свідомі форми поведінки людини, то про біологічне, фізіологічне не можна говорити тому, що вони в свідомій поведінці людині в опосередкованому вигляді, зрозуміти їх можна лише в аспекті історичного розвитку людини в процесі праці. „Праця створила саму людину“ (Енгельс).

В процесі праці, в процесі історичного розвитку праці змінювалось біологічне й фізіологічне людини.

П'ять органів чувств—продукт історії: „Чувства общественного человека иные, чем у необщественного; только благодаря (предметно) объективно развернутому богатству человеческой чувственности, получается богатство субъективной человеческой чувственности, получается, музыкальное ухо, глаз, умеющий понимать красоту в форме,—словом, отчасти впервые порождаются, отчасти развиваются человеческие способности наслаждаться чувства; чувства, которые утверждают, как человеческие существенные силы“ (Архив Маркса и Энгельса, т. IV, стр. 627).

Коли з книжки „Изучение читателя“ я трималась теорії двох факторів, то в статті „Влияния чтение на волевою деятельность человека“ (заочные библиотечные курсы, 2 МГУ) я частково звела питання впливу читання в площу рефлексології, що привело до механістичного розуміння такого соціального явища, як вплив преси на маси.

Ось основні мої помилки в питанні вивчення читача.

Але мало визнати свої помилки. „Оголосити дану філософію помилковою ще не значить подолати її“ (Енгельс). Треба переробити теорію, побудувавши її на методологічних засобах марксизму-ленінізму, треба створити бєзздатну теорію бібліотекознавства. Це чергове й невідкладне завдання теоретиків бібліотечного фронту.

Виробничі бібліотеки мусять не тільки систематично допомагати сільській бібліотеці, а й нести відповідальність за стан бібліотеки на селі
